

คุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความยากจนของชาวนาไทย

Personal Attributes Influencing the Poverty of Thai Farmers

¹สทิติย์ นียมญาติ และ ²ฐิติพร ขีระจิต

¹Satit Niyomyaht and ²Dhitiporn Keerajit

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Political Science, Bangkokthonburi University, Thailand

E-mail: ¹aomkunti@gmail.com, ²research@bkkthon.ac.th

Received December 26, 2021; Revised February 23, 2022; Accepted March 15, 2022

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยนี้ เพื่อศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีผลต่อความยากจนของชาวนาไทย การวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ต้องการได้มาจากเอกสาร การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วน และการสัมภาษณ์เจาะลึกชาวนาที่ยากจนและชาวนาที่ไม่ยากจน จำนวนทั้งสิ้น 30 คน ครึ่งหนึ่งที่อาศัยด้วยรายได้ต่ำกว่า 32,000 บาทต่อปี ถือว่าเป็นครัวเรือนที่ยากจน หรือชาวนาที่ยากจน ข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์โดยการแปลความเชิงวิเคราะห์ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลได้เปิดเผยให้ทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

คุณลักษณะที่เด่น ๆ ของชาวนาที่ยากจนมีดังนี้ 1. มีบรรพบุรุษที่ยากจน และเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ 2. วิธีการอบรมบ่มเพาะลูก ๆ มีความบกพร่อง 3. การปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกมีจำกัดมาก ไม่มีอำนาจทางสังคม ไม่กล้าพอที่จะเสี่ยง และมีนิสัยการทำงานที่ไม่น่าพึงปรารถนา 4. มีค่านิยมที่เน้นปัจจุบันแทนที่จะเป็นค่านิยมที่มุ่งเน้นอนาคต 5. จำนวนทักษะในการทำงานมีน้อยมากจนไม่สามารถทำงานเสริมได้ ๆ ได้ 6. มีความโน้มเอียงที่จะยุ่งเกี่ยวกับการพนัน 7. ไม่สามารถเข้าถึงสถาบันการเงินได้ ไม่สามารถเข้าถึงน้กการเมืองได้ และไม่สามารถจะเข้าถึงข้าราชการได้ สำหรับชาวนาที่ไม่ยากจนนั้น กล่าวโดยทั่วไปแล้ว คุณลักษณะต่าง ๆ ของพวกเขามีลักษณะตรงกันข้ามกับคุณลักษณะของชาวนาที่ยากจนหลายอย่างที่ได้ยว

คำสำคัญ: คุณลักษณะ; ความยากจน; ชาวนาไทย

Abstract

The main objective of this study was to determine the personal attributes influencing the poverty of Thai farmers. The study was qualitative in nature. The needed data were obtained from documents, non-participant observations, and in-depth interviews with the poor and the nonpoor farmers totaling 30 farmers. Farming households living below 32,000 baths a year were regarded as poor farmers or poor households. The collected data were analyzed by means of analytical interpretations. As a result of the data analysis, the following facts were brought to light.

The salient characteristics of the poor farmers were as follows: 1. Their ancestors were poor and their family sizes were large. 2. The way that they socialized their children were deficient. 3. Their interactions with the outside world were limited, they had no social power, they were not brave enough to take risks, and they possessed undesirable work habits. 4. They had 'present-oriented' values rather than 'future-oriented' ones. 5. The number of their work skills was so few that they were not capable of doing supplementary work. 6. They were inclined to get involved in gambling. 7. They were unable to gain access to financial institutions, politicians, and public officials. With regard to the non-poor farmers, on the whole, their characteristics were in large measure in contrast to the characteristics of the poor farmers.

Keywords: Personal Attributes; Poverty; Thai farmers

บทนำ

ประมาณร้อยละ 40 ของครัวเรือนเกษตรกรในประเทศไทย มีรายได้ต่ำกว่าระดับความยากจน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ครอบครัวยากจนโดยเฉพาะอย่างชาวนา มีรายได้ต่อปีต่ำกว่า 32,000 บาท (เส้นแบ่งความยากจน) เนื่องจากชาวนามีรายได้ส่วนใหญ่มาจากการจำหน่ายข้าว เงินจำนวน 32,000 บาทต่อปี เท่ากับราคาข้าวของ 5 เกวียนนั่นเอง (ราคาข้าวประมาณเกวียนละ 6,500 บาท) จึงสามารถจะกล่าวสรุปได้ว่าชาวนาที่ทำนาได้ปีละ 5 เกวียน หรือต่ำกว่านั้นถือว่าเป็นชาวนายากจน ความยากจนของชาวนามาจากหลายสาเหตุ (multiple causation) (Office of Agricultural Economics, 2006) การไม่มีน้ำสำหรับเพาะปลูกข้าวก็ดี นาตั้งอยู่ไกลแหล่งชลประทานก็ดี ไม่มีเงินซื้อปุ๋ยก็ดี หรือซื้อน้ำมันเพื่อใช้กับเครื่องจักรเพื่อตึงน้ำเข้านาได้ก็ดี ฝิ่นนาที่ใช้ทำนาต้องเช่าจากผู้อื่นก็ดี ไม่มีเครื่องมือในการทำนาที่เพียงพอ ขาดองค์ความรู้ที่แท้จริงในการทำนา ขาดแหล่งน้ำช่วยเหลือในการเพาะปลูก (Songsittikul, 2021) รัฐบาลไม่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ชาวนาอย่างเพียงพอที่ดี เหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความยากจนของชาวนาได้ทั้งสิ้น แต่ส่วนหนึ่งที่ถูกมองข้ามไปก็คือ คุณลักษณะต่าง ๆ ของชาวนาเองก็เป็นสาเหตุที่ทำให้ยากจนได้เหมือนกัน เช่น ความรู้สึกลึกซึ้ง และลักษณะทางด้านจิตวิทยา ความเชื่อและค่านิยม ทักษะ

ความรู้ ความสามารถ และการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ของชาวนา เป็นต้น การปรับปรุงคุณภาพชีวิตคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสด้านสุขภาพ จิตใจ และการเข้าถึงบริการสาธารณะ จะส่งผลที่ดีต่อการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน (Hanphichai, 2021)

การวิจัยเรื่องนี้จึงพยายามมุ่งเจาะไปที่คุณลักษณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวของชาวนาเอง แทนที่จะไปพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกซึ่งชาวนาไม่อาจจะควบคุมได้ เช่น เรื่องดินฟ้า อากาศ การอยู่ไกลแหล่งน้ำ การไม่มีที่ทำนาอย่างเพียงพอ เป็นต้น บทความนี้จะนำเสนอ ลักษณะทั่วไปของครอบครัว วิธีการเลี้ยงดูบุตร ลักษณะความรู้สึกรู้สึกนึกคิดทางจิตวิทยาบางอย่าง ความเชื่อและค่านิยม ทักษะความรู้ความสามารถ การพฤติปฏิบัติที่ทำประจำ และความเกี่ยวข้องกับโลกภายนอก ที่มีอิทธิพลต่อความยากจนของชาวนาไทย เพื่อแนวทางในการศึกษาในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวชาวนาเองที่ส่งผลกระทบต่อความยากจน อันได้แก่

1. ลักษณะทั่วไปของครอบครัว วิธีการเลี้ยงดูบุตร
2. ลักษณะความรู้สึกรู้สึกนึกคิดทางจิตวิทยาบางอย่าง ความเชื่อและค่านิยม
3. ทักษะความรู้ ความสามารถ การพฤติปฏิบัติที่ทำประจำ และความเกี่ยวข้องกับโลกภายนอก

การทบทวนวรรณกรรม

ในเรื่องวัฒนธรรมของความยากจนก็ดี ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับความยากจนก็ดี และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความยากจนก็ดี มีนักวิชาการหลายท่านโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิชาการตะวันตก ได้อธิบายได้อย่างกระจ่างชัด ดังจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป

ออสก้า เลวิส (Lewis, 1980) ได้อธิบายเรื่องวัฒนธรรมของความยากจนไว้ดังนี้ (1) ผู้ยากจนเป็นผู้ที่ขาดการติดต่อกับสถาบันต่าง ๆ ของสังคมใหญ่ เหตุที่ไม่ได้เข้าเกี่ยวข้องกับสังคมใหญ่ หรือติดต่อกับโลกภายนอกสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ หลาย ๆ อย่าง อาทิเช่น ความขาดแคลน การถูกกดขี่ ความรู้สึกขลาดกลัว ความรู้สึกระแวงสงสัย และความรู้สึกเฉยเมยของผู้ยากจนเอง เป็นต้น (2) ผู้ยากจนมีความรู้ความเข้าใจและยอมรับค่านิยมหลักของสังคมใหญ่ แต่การประพฤติปฏิบัติจริง ๆ ของเขาไม่ได้สะท้อนให้เห็นว่า เขามีค่านิยมร่วมกับค่านิยมของสังคมใหญ่แต่ประการใด ที่เป็นเช่นนั้นเนื่องมาจากอิทธิพลของกระบวนการสังคมกรรม (socialization) ในระดับชุมชนหรือระดับท้องถิ่นนั่นเอง (3) เมื่อมองวัฒนธรรมของความยากจนในระดับชุมชน เราจะพบว่าผู้ยากจนมีที่อยู่อาศัยที่ย่ำแย่ อยู่อย่างแออัด และมีการสังสรรค์ต่อกันในระดับสูง แต่ก็น่าแปลกที่ว่าการจัดระเบียบทางสังคมอยู่ในระดับที่ต่ำมาก กล่าวคือ อยู่ในระดับที่ไม่เลยระดับของครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวแบบขยายแต่

ประการใด การรวมกลุ่มของผู้ยากจน หากจะมีบ้างก็มักจะเป็นการรวมประเภท “ชั่วครั้งชั่วคราว” เท่านั้น การจัดระเบียบทางสังคมในระดับต่ำทำให้ผู้ยากจนต้องอยู่ในสภาพที่อยู่รอบนอกของสังคมที่สลับซับซ้อนสมัยใหม่ และเข้ากับสังคมสมัยใหม่ซึ่งมีลักษณะสลับซับซ้อนมากไม่ได้ (4) โครงสร้างของครอบครัวของผู้ยากจนต้องอยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคง และสูญเสียความเป็นระเบียบอย่างยิ่ง กล่าวคือ เด็ก ๆ ไม่ได้รับการคุ้มครองปกป้องจากพ่อแม่ในระยะที่ยาสนานพอควร มีเพศสัมพันธ์เร็วเกินไป ความสัมพันธ์ทางเพศก็เป็นไปอย่างอิสระเสรีมาก ภรรยา มักจะถูกทอดทิ้ง และเด็ก ๆ มักจะขาดการดูแลจากบิดา ครอบครัวมักจะมีสตรีเป็นผู้นำ การแข่งขันระหว่างพี่ ๆ น้อง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรักจากมารดาที่ดี เพื่อให้มาซึ่งข้าวของอันมีอยู่อย่างจำกัดก็ดี เป็นไปในลักษณะที่รุนแรง (5) เมื่อมองในระดับเอกัตบุคคล เราจะพบว่า ผู้ยากจนมักจะเป็นผู้มีความรู้สึก “อยู่ชายขอบ” อยู่ในสภาพที่ช่วยตัวเองไม่ได้ มีความรู้สึกเป็นปมด้อยมีโครงสร้างของอีโก้ (ego structure) ที่บอบบาง ไม่สามารถควบคุมความรู้สึกแบบหุนหันพลันแล่นได้ มุ่งเน้นที่ปัจจุบันมากกว่าอนาคต ไม่สามารถที่จะคัดเลื้อยการตอบสนองความต้องการหรือความไม่พอใจในปัจจุบันเพื่อเห็นแก่อนาคตได้ นอกจากนั้นผู้ยากจนมักจะเป็นผู้ที่มีความเชื่อในเรื่องชะตากรรม มีความเชื่อในความเหนือกว่าของเพศชาย และมีความอดทนต่อความป่วย หรือความผิดปกติทางจิตแบบต่าง ๆ ได้ดี

วอลเตอร์ มิลเลอร์ (Miller, 1958) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมของผู้ที่อยู่ในชั้นต่ำของสังคมหรือผู้ยากจนในสังคมอเมริกัน ได้อธิบายว่าวิถีการดำเนินชีวิตของผู้ที่อยู่ในชั้นต่ำของสังคม มีแบบลักษณะที่แตกต่างจากวิถีชีวิตของผู้ที่อยู่ในชั้นกลางอย่างชัดเจน ทั้งในแง่ลำดับสูงต่ำ และในแง่ของน้ำหนัก วัฒนธรรมของผู้ยากจนที่มิลเลอร์ค้นพบมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ (ก) มีการประพฤติปฏิบัติในลักษณะที่ผิดกฎหมายนานาชนิด (ข) “ความยุ่งยากลำบากต่าง ๆ” เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมของผู้ยากจน ความยุ่งยากส่วนมากมักจะเป็นเรื่องของพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง (ค) ผู้ยากจนมีความสนใจในเรื่องราวการใช้กำลังกาย ให้ความสำคัญในเรื่องความเป็นลูกผู้ชาย และชอบแสดงความกล้าหาญชาญชัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อตกอยู่ในสภาวะของการถูกคุกคามทางร่างกาย (ง) ผู้ยากจนนิยมชมชอบในเรื่องความฉลาดแบบ “ฉ้อโกง” ในการที่จะให้ได้มาซึ่งข้าวของที่ต้องการก็ดี สถานภาพส่วนตัวก็ดี ผู้ยากจนจะใช้กลโกงต่าง ๆ ทุกรูปแบบเท่าที่จะทำได้ ลักษณะของความฉลาดของผู้ยากจนมักจะปรากฏในรูปของ “การหลอกลวง” “การต้มตุ๋น” “การเอาชนะกันด้วยเล่ห์เหลี่ยม” เป็นต้น (จ) ผู้ยากจนชอบแสวงหาความตื่นเต้นและความสนุกสนาน การใช้แอลกอฮอล์ก็ดี การเล่นเกมพนันทุกชนิดก็ดี การชอบแสวงหาความสุขทางเพศก็ดี การชอบแสดงออกในทางก้าวร้าวก็ดี เป็นเรื่องธรรมดาของผู้ยากจน พฤติกรรมดังกล่าวช่วยให้ชีวิตผู้ยากจนมีความตื่นเต้นและมีชีวิตชีวา (ฉ) ผู้ยากจนเป็นจำนวนมากมีความเชื่อในเรื่องชะตากรรม หรือโชคลาภ ผู้ยากจนมีความรู้สึกว่าตนตกอยู่ภายใต้อำนาจบางอย่างที่ไม่อาจจะทำอะไรกับมันได้ (ช) ความต้องการ “เป็นตัวของตัวเอง” มีความสำคัญเป็นพิเศษสำหรับผู้ยากจน และปรากฏเป็นรูปที่เห็นได้อย่างเด่นชัดในกลุ่มผู้ที่อยู่ในชั้นต่ำของสังคม แต่ทว่าสิ่งที่เขายอมรับอย่างเปิดเผยว่า “ดี” หรือ “มีคุณค่า” นั้น ไป

ขัดแย้งกับสิ่งที่เขาแอบทำหรือแอบแสวงหาอย่างมากทีเดียว ดังจะเห็นว่า ในขณะที่ผู้ยากจนประพัตินิ ลักษณะที่ต่อต้านอำนาจและต่อต้านการควบคุมต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความ “เป็นตัวของตัวเอง” นั้น ผู้ยากจนเหล่านั้นก็แอบไปสวามิภักดิ์ต่อสถาบันและความสัมพันธ์บางประเภท เพื่อหวังความคุ้มครองป้องกันให้แก่ตน

เฮอร์เบิร์ต แกนส์ (Gans, 1968) มองวัฒนธรรมของความยากจน ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับของมิลเลอร์ที่เพิ่งกล่าวมาแล้ว แต่แทนที่แกนส์จะมองที่วัฒนธรรมของชั้นต่ำ (lower-class culture) เขากลับไปมองที่วัฒนธรรมย่อยของชั้นต่ำ (Lower – class subculture) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แกนส์มีความเห็นว่า วัฒนธรรมของความยากจนนั้นเป็นวัฒนธรรมย่อยของผู้ที่อยู่ในชั้นต่ำของสังคม ความยากจนเป็นสิ่งที่สามารถจัดออกไปได้ถ้าผู้ที่ในชั้นกลางและชั้นสูงของสังคมให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง แต่แกนส์ไม่เชื่อว่าผู้ที่อยู่ในชั้นกลางและชั้นสูง ต้องการให้สภาพความยากจนหมดไป ทั้งนี้เพราะว่าสภาพความยากจนมีประโยชน์ต่อผู้ที่อยู่ในชั้นกลางและชั้นสูงอย่างมหาศาล แกนส์ได้ระบุถึงเหตุผล 13 ประการที่ผู้ที่อยู่ในชั้นกลางและชั้นสูงต้องการให้สภาพความยากจนยังคงมีอยู่ต่อไปในสหรัฐอเมริกา Gans (1968) กล่าวสรุปไว้ดังนี้ (1) ผู้ยากจนมีไว้เพื่อให้ “ทำงานสกปรก” หรือทำงานที่ไม่ดีต่าง ๆ เช่น งานที่ทำให้ร่างกายสกปรก งานที่เสี่ยงต่ออันตราย งานที่ได้ค่าจ้างต่ำ งานที่ไร้เกียรติและงานประเภทรับใช้ทั้งหลาย (2) ผู้ยากจนได้ช่วยงานแก่ผู้มีฐานะดี กล่าวคือ ผู้ยากจนได้ช่วยทำงานบ้านให้แก่ผู้มีฐานะดี ทำให้ผู้มีฐานะดี ได้มีโอกาสทำงานที่ไร้รางวัลและผลตอบแทนสูง ๆ ได้ (3) ความยากจนได้มีส่วนช่วยสร้างงานในหลายด้านให้เกิดขึ้น (4) ผู้ยากจนมักจะถูกทำโทษและกล่าวหาว่ากระทำความผิดเพื่อประโยชน์ในการรักษาปทัสถานของสังคมบางอย่างเอาไว้ เช่น ผู้ยากจนมักจะถูกกล่าวหาว่า “เกียจคร้าน” เพราะสังคมต้องการรักษา “ความขยันขันแข็ง” หรือ “การทำงานหนัก” ให้เป็นปทัสถานของสังคม (5) ผู้ยากจนได้ช่วยซื้อของเก่าของใช้แล้วและของที่มีตำหนิทั้งหลายซึ่งเป็นข้าวของที่คนอื่นไม่ต้องการ (6) ผู้ยากจนช่วยแบกรับแทนความไม่ดีต่าง ๆ ของผู้ที่ไม่ยากจนทั้งหลาย เช่น ความล่าช้าทางเพศ และการเสพยาเสพติด เพราะสังคมมักถือว่า ความไม่ดีเหล่านี้เป็นลักษณะของผู้ยากจน (7) ผู้ยากจนช่วยสร้างงานศิลปะ วรรณกรรมและดนตรีให้แก่สังคม ไมเช่นนั้นแล้ว ผู้มั่งคั่งทั้งหลายจะไม่มีโอกาสได้ชื่นชมกับผลงานเหล่านี้ (8) ความยากจนช่วยให้ผู้อยู่ในชั้นกลางและชั้นสูงสามารถอยู่ในสถานภาพสูงส่งได้ตลอดไป (9) ผู้ยากจนช่วยให้บุคคลบางกลุ่มมีฐานะดีขึ้น เพราะผู้ยากจนเป็นลูกค้ารายใหญ่ในเขตชุมชนแออัด ที่บุคคลเหล่านั้น สามารถจะขายสินค้าทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายแก่ผู้ยากจนได้ (10) ผู้ยากจนช่วยให้ผู้มั่งคั่งทั้งหลายสามารถทำงานเอาหน้าใน “รูปแบบของงานการกุศลได้” (11) ผู้ยากจนเป็นผู้แบกรับภาระและเสียสละเพื่อความเจริญเติบโตของสังคม เช่น ในกรณีที่บ้านเรือนในเขตชุมชนแออัดถูกทำลาย เพื่อปรับปรุงชุมชนเมืองให้ดีขึ้น เป็นต้น (12) ผู้ยากจนมีประโยชน์ในเชิงการเมือง กล่าวคือ ผู้ยากจนเป็นขุมคะแนนเสียงที่สำคัญของพรรคการเมืองบางพรรค (13) เนื่องจากผู้ยากจนมักถูกกล่าวหาว่า เป็นผู้เกียจคร้านและไม่ตั้งใจทำงาน ทำให้เป็นเป้า

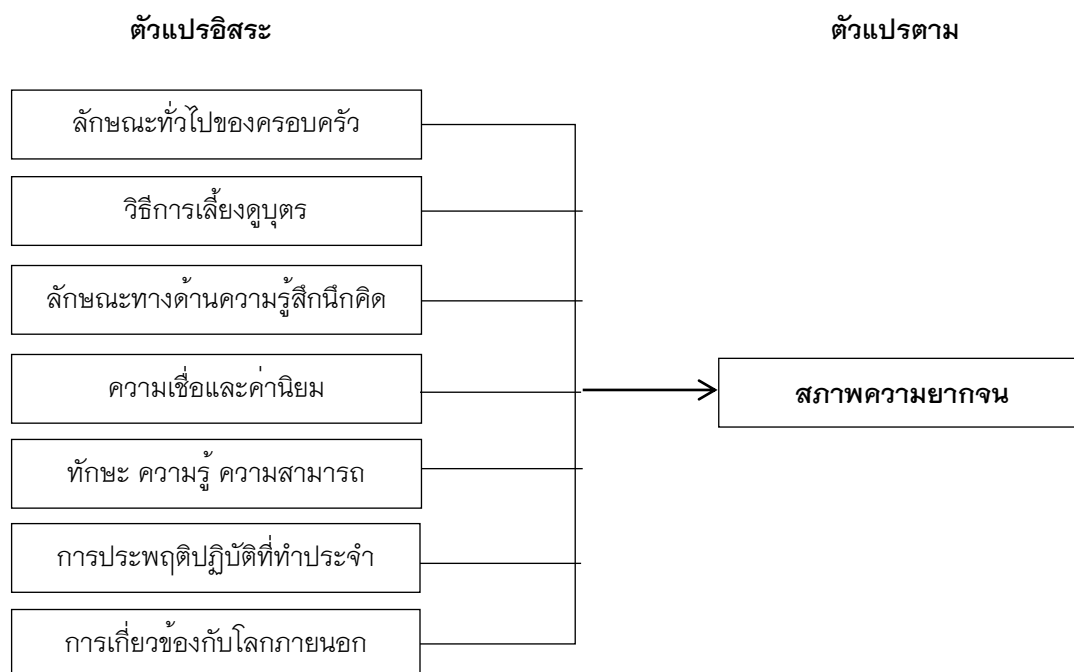
ในการโจมตีและวิพากษ์วิจารณ์ของสังคม ทำให้ผู้มั่งคั่งไม่ถูกมองว่าเป็นตัวการที่ทำให้ “สภาพความยากจน” คงอยู่ในสังคม

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่สั่งสมมานาน เป็นภาวะความขาดแคลน ไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ในระดับบุคคลส่งผลให้เกิดความทุกข์ยากในการดำเนินชีวิต รวมถึงการขาดโอกาสที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลาย ๆ ด้าน และส่งผลต่อการพัฒนาในระดับประเทศตามมาในที่สุด จากการวิเคราะห์ พบว่า ปัญหาและสาเหตุของความยากจนมาจากสาเหตุสำคัญสองประการ คือ สาเหตุจากปัจจัยภายในตัวบุคคล และสาเหตุจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล (Saranjit, 2015) องค์ประกอบที่เป็นปัญหาความยากจนของเกษตรกรชาวนา คือปัญหาพื้นที่ทำกินไม่ใช้กรรมสิทธิ์ของเกษตรกรชาวนา อยู่นอกเขตชลประทาน เกษตรกรชาวนาขาดองค์ความรู้ที่แท้จริงในการทำนา ขาดแหล่งน้ำช่วยเหลือในการเพาะปลูก และ ขาดแนวทางที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาความยากจน (Songsittikul, 2021) ความเหลื่อมล้ำอาจเกิดจากการขาดโอกาส ขาดสิทธิขาดทรัพยากร หรือหลายคนอาจคิดว่าเกิดจากธรรมชาติไม่เข้าข้างหรือเป็นบุญกรรมแต่ชาติปางก่อนแต่ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม “รัฐ” จะต้องทำหน้าที่ลดความเหลื่อมล้ำเหล่านี้ให้หมด การส่งเสริมให้ประชาชนในระดับฐานรากมีโอกาสทางด้านเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น ซึ่งหมายถึง “การเข้าถึงบริการทางการเงิน” (Financial inclusion) แต่เหตุใดกลุ่มคนบางกลุ่มจึงไม่ได้รับบริการทางการเงินจากสถาบันการเงินทั่วไปได้สิ่งนี้ต่างหากที่เป็นปัญหา (Phantaeeya, 2009)

ถึงแม้ว่าที่กล่าวมาทั้งหมดไม่ได้เป็นเรื่องของชาวนาโดยตรง แต่เป็นเรื่องสาเหตุของความยากจนและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลผู้ยากจนเอง จึงเชื่อว่าจะให้พื้นฐานในการวิจัยในเรื่องนี้ได้พอสมควร

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยแยกเป็นตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย ลักษณะทั่วไปของครอบครัว วิธีการเลี้ยงดูบุตร ลักษณะทางด้านความรู้สึกรัก ความเชื่อและค่านิยม ทักษะ ความรู้ ความสามารถ การประพฤติปฏิบัติที่ทำประจำ และการเกี่ยวข้องกับโลกภายนอก ตัวแปรตามประกอบไปด้วย สภาพความยากจน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยจะออกมาเป็นเช่นใด จะมีการนำไปใช้ได้เฉพาะในเขตที่ทำการวิจัย หรือเขตใด ๆ ที่มีสภาพเศรษฐกิจ และสังคมคล้ายคลึงกันเท่านั้น ไม่สามารถจะนำไปสรุปใช้เป็นวงกว้าง (generalization) ได้เหมือนการวิจัยเชิงปริมาณ กล่าวอีกนัยหนึ่งสามารถนำไปสรุปใช้ได้เฉพาะเฉพาะเจาะจง (particularity) เท่านั้น (Creswell, 2009)

แหล่งที่มาของข้อมูล มาจาก 3 แหล่ง คือ (1) จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (2) มาจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observations) และ (3) มาจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interviews) สำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้น มีการสัมภาษณ์กับชาวนา 2 กลุ่ม คือ ชาวนาที่ยากจน 15 คน และชาวนาที่ไม่ยากจน 15 คน ในการนี้ชาวนาที่ถูกสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นผู้รู้เรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวเขาเป็นอย่างดี ซึ่งถือได้ว่า ชาวนาทั้ง 30 คนนี้ เป็นผู้รู้เรื่องเกี่ยวกับตัวเขา และวิธีการดำเนินชีวิตของเขาดีกว่าผู้อื่น ผู้ที่รู้เรื่องดี (key informants) ทั้ง 30 คนนี้อยู่ในบางอำเภอของจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง เหตุที่เลือกจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง เพราะ 2 จังหวัดนี้มีการทำนาที่มากที่สุดในภาคใต้ การเลือกทำโดยเจาะจง (purposive selection) มิฉะนั้นแล้วจะไม่ได้ชาวนาที่ยากจนและไม่ยากจนตามที่ต้องการ การตัดสินใจเลือกชาวนาที่ยากจนและไม่ยากจน อย่างละ 15 คน เพราะต้องการให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดและถูกต้องเต็มที่ ทั้ง ๆ ที่นักวิจัยเชิงคุณภาพที่โด่งดัง เช่น เคิร์สเวลล์ (Creswell, 2009) ระบุว่าใช้ 20 คนก็เพียงพอแล้ว

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เครื่องชี้นำในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview guide) ซึ่งมีลักษณะเหมือน ๆ กับแบบสอบถามปลายเปิดถูกใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก เนื้อหาที่บรรจุอยู่ในเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ เรื่องต่อไปนี้ลักษณะทั่ว ๆ ไปของครอบครัว วิธีการเลี้ยงดู การประพฤติปฏิบัติที่เป็นประจำสม่ำเสมอ บุคลิกภาพ ความรู้สึกนึกคิด ทักษะ ความรู้ความสามารถ ความเชื่อ และค่านิยม ทศนคติและการเกี่ยวข้องกับโลกภายนอก

การพิทักษ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key informants) ผู้วิจัยได้แจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทราบเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้วิจัย การระบุชื่อผู้วิจัย ทุนวิสัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย การรักษาความเป็นส่วนตัว (privacy) ความลับ (confidentiality) และการไม่เปิดเผยชื่อ (anonymity) ตลอดจนให้การรับรองว่าจะไม่สร้างความเสียหายใด ๆ ให้เกิดกับผู้ให้ข้อมูลเลย

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก หลักสำคัญในการวิเคราะห์ก็คือ พยายามหาแบบแผนของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นแล้วซ้ำเล่า จากข้อมูลเหล่านั้น พยายามสร้างข้อสรุปทั่วไปจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ เพื่อจะได้ทราบความจริงว่าชาวนาที่ยากจน ส่วนใหญ่นั้นมีลักษณะเป็นเช่นใด นอกจากจะพยายามค้นหาแบบแผนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นแล้วซ้ำเล่า ผู้วิจัยยังพยายามตีความในเชิงวิเคราะห์ (analytical interpretation) อีกด้วย (Van Maanen, 1983) กล่าวคือ พยายามค้นหาว่า ปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการประพฤติปฏิบัติทั้งหลายนั้นคืออะไร และการประพฤติปฏิบัติเหล่านั้นมีความเกี่ยวข้องกับความยากจนอย่างไร

ผลการวิจัย

1. ในเรื่องลักษณะทั่ว ๆ ไปของครอบครัว ปรากฏว่าชาวนาผู้ยากจนมีบรรพบุรุษ (พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย) ที่ยากจนทั้งสิ้น ในขณะที่ชาวนาที่ไม่ยากจนส่วนใหญ่ไม่ได้มีบรรพบุรุษที่ยากจนแต่ประการใด ขนาดของครอบครัวชาวนาที่ยากจนใหญ่กว่าขนาดของครอบครัวชาวนาที่ไม่ยากจน โดยเฉลี่ยชาวนาที่ยากจนมีสมาชิกของครอบครัวเท่ากับ 9 คน ในขณะที่ชาวนาที่ยากจนมีสมาชิกเพียง 6 คน เท่านั้น

นอกจากนี้วัยของหัวหน้าของครอบครัว (สามี) และภรรยาของครอบครัวที่ยากจนอยู่ในระดับที่สูงกว่าครอบครัวที่ไม่ยากจน กล่าวคือ อายุเฉลี่ยของสามีและภรรยาในครอบครัวที่ยากจนเท่ากับ 48 และ 44 ปี ในขณะที่อายุเฉลี่ยของสามีและภรรยาในครอบครัวที่ไม่ยากจนเท่ากับ 45.8 และ 43 ปี ตามลำดับ

2. ในเรื่องวิธีการเลี้ยงดูบุตร ครอบครัวที่ยากจนสร้างระเบียบวินัยสั่งสอนให้เด็กได้รับผิดชอบในหน้าที่การงานและเข้มงวดกวดขันกับเด็กได้ดีกว่าและเป็นไปได้จริงมากกว่า นอกจากนั้นในเรื่องการปลูกฝังความทะเยอทะยานให้แก่เด็กก็ดี การสร้างความเชื่อมั่นให้แก่เด็กก็ดี และสิ่งที่พ่อแม่ปลูกฝังที่ดี ครอบครัวที่ไม่ยากจนทำได้ในลักษณะที่เหนือกว่าครอบครัวที่ยากจนทั้งสิ้น ในบางเรื่องครอบครัวที่

ยากจนและไม่ยากจนอบรมสั่งสอนเหมือน ๆ กัน แต่เนื่องจากพ่อแม่ที่ยากจน ไม่ได้ทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก ๆ ก็ดี เด็ก ๆ ของครอบครัวที่ยากจนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมก็ดี และขาดเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ก็ดี ทำให้ผลของการอบรมสั่งสอนของครอบครัวที่ยากจนออกมาในลักษณะที่ด้อยกว่าครอบครัวที่ไม่ยากจนอย่างมาก

3. ในเรื่องลักษณะทางด้านความรู้สึกนึกคิดและจิตวิทยาบางอย่าง ชาวนาที่ยากจนมักจะสังสรรค์กับสังคมในวงแคบ คือ ในระดับหมู่บ้านเสียส่วนใหญ่ ส่วนชาวนาที่ไม่ยากจนสังสรรค์กับสังคมที่กว้างกว่านั้น ชาวนาที่ยากจนส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ว่า “ตนไม่มีอำนาจ ไม่มีบารมี ไม่มีผู้อุปถัมภ์ค้ำจุน ไม่มีเส้นสาย ไม่มีอิทธิพล” ในขณะที่ชาวนาที่ไม่ยากจนไม่ได้มีความรู้สึกเช่นนั้น ชาวนาที่ไม่ยากจนมีความรู้สึกว่าตนมีอำนาจพอสมควร ไม่ว่าในเรื่องการติดต่อค้าขาย การเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่รัฐจัดสรรมาให้ ฯลฯ ทั้งชาวนาที่ยากจนและไม่ยากจนไม่กล้าเสี่ยงในการลงทุนหรือทำธุรกิจต่าง ๆ เหมือน ๆ กันในบางเรื่อง เช่น การเสี่ยงเดินทางไปท่องเที่ยวหรือทำธุระในต่างเมือง ชาวนาที่ไม่ยากจนจะกล้าเสี่ยงมากกว่า เมื่อพิจารณาในแง่อุปนิสัยใจคอ ชาวนาที่ไม่ยากจนมีอุปนิสัยใจคอที่ดีกว่าชาวนาที่ยากจนอย่างมากทีเดียว เช่น รู้จักพึ่งตนเอง ไม่ชอบเที่ยวเตร่ตามบ้านโน้นบ้านนี้ ไม่ชอบสังสรรค์กับผู้อื่นมากเกินไปจนความจำเป็น มีความขยันขันแข็งมากเป็นพิเศษ รักการทำงานเป็นชีวิตจิตใจ เลี่ยงอบายมุขทั้งปวงเหล่านี้ เป็นต้น

4. ในเรื่องความเชื่อและค่านิยม ชาวนาที่ยากจนเน้นที่ “ปัจจุบันมากกว่าอนาคต” ในขณะที่ชาวนาที่ไม่ยากจนมีแนวโน้มที่จะ “เน้นอนาคตมากกว่าปัจจุบัน” ชาวนาที่ยากจนส่วนน้อยเท่านั้นที่มีนิสัยในการทำงานที่ดี (เช่น มีความขยันขันแข็ง ทำงานอย่างจริงจัง ทำงานที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ฯลฯ) ในขณะที่ชาวนาที่ไม่ยากจนทั้งหมดมีนิสัยการทำงานที่ดีที่น่าพึงปรารถนา ทั้งชาวนาที่ยากจนและไม่ยากจน ไม่มีค่านิยมเกี่ยวกับความหรูหราแต่ประการใด ยกเว้นเสียแต่เมื่อชาวนาที่ยากจนจัดงานใด ๆ (เช่น งานศพ งานแต่งงาน งานบวช ฯลฯ) มักจะจัดใหญ่เกินตัวเสมอ เปรียบเทียบกับชาวนาที่ไม่ยากจน ปรากฏว่า ชาวนาที่ยากจนรักความก้าวหน้าและทำงานโดยมีหลักการอยู่ในระดับที่ด้อยกว่ามาก ค่านิยมเกี่ยวกับวัตถุนิยมของชาวนาที่ยากจนอยู่ในระดับต่ำกว่าชาวนาที่ไม่ยากจน ในเรื่องความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนานั้น ถึงแม้ว่าจำนวนชาวนาที่ยากจนที่มีจิตศรัทธาในศาสนาอย่างแรงกล้า แต่ดูเหมือนว่าชาวนาที่ยากจนเข้าเกี่ยวข้องกับศาสนา หรือวัด ในลักษณะที่ “บริสุทธ์ใจ” กว่าชาวนาที่ไม่ยากจน ชาวนาที่ไม่ยากจนบางคนเข้าเกี่ยวข้องกับวัด เพราะมีผลประโยชน์บางอย่างแอบแฝงอยู่ด้วย ในขณะที่ชาวนาที่ยากจนไม่ได้เป็นเช่นนั้น

5. ในเรื่องทักษะความรู้ ความสามารถ ชาวนาที่ยากจนมักจะถนัดในการทำนาเพียงอย่างเดียว และสามารถทำงานอื่น ๆ ได้ในวงจำกัดมาก ในขณะที่ชาวนาที่ไม่ยากจนมักจะมี ความชำนาญในงานอื่น ๆ ด้วยนอกเหนือจากการทำนา ชาวนาที่ยากจนแทบทั้งหมดไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเป็นผู้นำของกลุ่มในชุมชนและมักจะมองการเป็นผู้นำในทางลบ ส่วนชาวนาที่ไม่ยากจนนั้นประมาณ 1 ใน 4 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเป็นผู้นำของกลุ่มมาแล้ว และชาวนาที่ไม่ยากจนส่วนใหญ่จะมอง

ความเป็นผู้นำในทางบวกมากกว่า ชาวนาที่ยากจนทั้งหมดไม่มีอำนาจใด ๆ เลย จึงอยู่ในสภาพที่ล่อแหลมต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบในรูปแบบต่าง ๆ ในขณะที่ชาวนาที่ไม่ยากจนมีอำนาจอยู่ใน “ระดับกลาง” และ “ระดับสูง” ทั้งสิ้น ทั้งชาวนาที่ยากจนและไม่ยากจน สามารถเข้ากับเพื่อนบ้านได้ดี เป็นส่วนใหญ่ แต่ถ้าเลยเขตหมู่บ้านของตนไปแล้ว ปรากฏว่าชาวนาที่ยากจนไม่สามารถเข้ากับบุคคลที่อยู่ในเขตเหล่านั้น (เขตตลาดหรือเขตเมือง ฯลฯ) ได้ดีเท่ากับชาวนาที่ไม่ยากจน

6. ในเรื่องการประพุดติการปฏิบัติที่ทำเป็นประจำ ชาวนาที่ยากจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชาย มักจะนิยมเล่นการพนันแทบทุกคน ในขณะที่ชาวนาที่ไม่ยากจนแทบทุกคนไม่ชอบเล่นการพนันใด ๆ ส่วนใหญ่ของหัวหน้าครอบครัว (สามี) ของชาวนาที่ยากจนชอบดื่มเหล้า ในขณะที่ส่วนน้อยของหัวหน้าครอบครัวที่ไม่ยากจนดื่มเหล้า ทั้งชาวนาที่ยากจนและไม่ยากจนเป็นผู้ใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด แต่ดูเหมือนว่าชาวนาที่ไม่ยากจนจะมีความรอบคอบในเรื่องการใช้จ่ายเงินอย่างมาก และนิสัยการใช้จ่ายเงินมีลักษณะค่อนข้างคงเส้นคงวา ในขณะที่ชาวนาที่ยากจนมักจะจ่ายเงินเกินความจำเป็นในยามที่มีเงิน ขึ้นมาบางครั้งบางครั้งในลักษณะคล้ายๆ กับจะชดเชยในช่วงที่ไม่ได้จ่ายมานาน ชาวนาที่ยากจนมีชั่วโมงในการทำงานแต่ละวันอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าชาวนาที่ไม่ยากจน กล่าวคือ ชาวนาที่ยากจนทำงานเพียงประมาณวันละ 5 ชั่วโมงเท่านั้น ในขณะที่ชาวนาที่ไม่ยากจนทำงานวันละ 7 ชั่วโมง หรือสูงกว่านั้น บางคนทำถึงวันละ 10 ชั่วโมงด้วยซ้ำไป ชาวนาที่ยากจนประมาณ 1 ใน 3 กู้เงินจากนอกระบบในอัตราดอกเบี้ยที่สูง ชาวนาที่ยากจนส่วนใหญ่ไม่สามารถกู้เงินจากสถาบันทางการเงินได้ เนื่องจากเครดิตไม่มี หรือไม่มีหลักทรัพย์ไปค้ำประกัน ในขณะที่เดียวกันชาวนาที่ไม่ยากจนไม่นิยมกู้เงินไม่ว่าจากแหล่งใด ๆ ทั้ง ๆ ที่มีเครดิต เนื่องจากไม่ชอบการเป็นหนี้สิน ชาวนาที่ยากจนที่มีความขยันขันแข็งเป็นพิเศษมีเพียงประมาณร้อยละ 40 เท่านั้น ในขณะที่ชาวนาที่ไม่ยากจนมีเกือบร้อยละ 100 ชาวนาที่ยากจนที่ขยันขันแข็งเป็นพิเศษก็เพื่อ “ให้ชีวิตอยู่ได้โดยไม่อดตาย” แต่ชาวนาที่ไม่ยากจนขยันขันแข็งเป็นพิเศษ เพราะอยากร่ำรวย ชาวนาที่ยากจนประมาณร้อยละ 60 นิยมซื้อหอยไต้ดิน ในขณะที่ชาวนาที่ไม่ยากจนเพียงร้อยละ 20 เท่านั้นที่นิยมซื้อ ถึงแม้ว่าจำนวนเงินที่ซื้อในแต่ละงวดของชาวนาที่ยากจนจะต่ำกว่าชาวนาที่ไม่ยากจนก็ตาม แต่เมื่อซื้อเป็นประจำชาวนาที่ยากจนจะเดือดร้อนมากกว่า

7. ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโลกภายนอก ชาวนาที่ยากจนแทบทั้งหมดไม่สามารถจะเข้าถึงสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่อยู่ในอำเภอดอนตน ไม่สามารถจะเข้าถึงสถาบันทางการศึกษา (ยกเว้นการศึกษาระดับภาคบังคับ) ไม่สามารถจะเข้าถึงนัการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส.ส. ไม่สามารถจะเข้าถึงหรือเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง (ข้าราชการและตำรวจ) ตลอดจนไม่สามารถจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกในรูปแบบอื่น ๆ (เช่น การไปท่องเที่ยวในต่างอำเภอ หรือเข้าไปในตัวจังหวัด) เท่าใดนัก การเข้าเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกที่ชาวนาที่ยากจนเข้าถึงมากที่สุด ได้แก่ การเข้าเกี่ยวข้องกับสถาบันด้านสุขภาพอนามัยและสาธารณสุขของอำเภอนั้น ส่วนชาวนาที่ไม่ยากจนนั้นแทบทั้งหมดสามารถเข้าถึงหรือเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกได้ดีในแทบทุกรูปแบบ ซึ่งทำให้ได้เปรียบกว่าชาวนาที่ยากจนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการตีงผลประโยชน์เข้าสู่ชุมชนและเข้าสู่ตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ชาวนาผู้ยากจนมีบรรพบุรุษ ชาวนาที่ยากจนมักจะสังสรรค์กับสังคมในวงแคบ ชาวนาที่ยากจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชายมักจะนิยมเล่นการพนันแทบทุกคน ในขณะที่ชาวนาที่ไม่ยากจนแทบทุกคนไม่ชอบเล่นการพนันใด ๆ ส่วนใหญ่ของหัวหน้าครอบครัว (สามี) ของชาวนาที่ยากจนชอบดื่มเหล้าในขณะที่ส่วนน้อยของหัวหน้าครอบครัวที่ไม่ยากจนดื่มเหล้า ทั้งชาวนาที่ยากจนและไม่ยากจนเป็นผู้ใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด ชาวนาที่ยากจนแทบทั้งหมดไม่สามารถจะเข้าถึงสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่อยู่ภายในอำเภอของตน ไม่สามารถจะเข้าถึงสถาบันทางการศึกษา (ยกเว้นการศึกษาระดับภาคบังคับ) ตลอดจนไม่สามารถจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกในรูปแบบอื่น ๆ ส่วนชาวนาที่ไม่ยากจนนั้นแทบทั้งหมดสามารถเข้าถึงหรือเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกได้ดีในแทบทุกรูปแบบ ซึ่งทำให้ได้เปรียบกว่าชาวนาที่ยากจนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการตีงผลประโยชน์เข้าสู่ชุมชนและเข้าสู่ตนเอง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการวิจัยของมิลเลอร์ (Miller, 1958) หลายอย่าง เช่น ผู้ยากจนชอบปฏิบัติในลักษณะที่ผิดกฎหมาย เช่น ชอบเล่นการพนัน มีค่านิยมที่เน้นปัจจุบัน มีความรู้สึกว่าคุณไม่มีอำนาจใด ๆ เป็นต้น ผลการวิจัยนี้ยังไปสอดคล้องกับการวิจัยของแกนส์ (Gans, 1968) ที่ว่าหัวหน้าครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดาไม่ประพฤติให้เป็นตัวอย่าง (model) ให้ลูก ๆ เลย และผู้ยากจนมักจะไม่ค่อยมีความขยันขันแข็งในการทำงาน ยิ่งไปกว่านั้นผลการวิจัยไปสอดคล้องกับคำอธิบายของเลวิส (Lewis, 1980) ที่ว่าการอบรมบ่มเพาะหรือเลี้ยงบุตรมีความบกพร่อง ทำให้ค่านิยมของครอบครัวยากจนแตกต่างกับผู้ที่ไม่ยากจน ตลอดจนแตกต่างกับค่านิยมของคนกลุ่มใหญ่ของสังคม อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้ไม่ได้ชี้ระบุว่า ความยากจนจะมีประโยชน์ใด ๆ เหมือนเช่นที่แกนส์กล่าวอ้างเลย นั่นก็หมายความว่าในสังคมชนบทไทยถึงแม้ชาวนาจะยากจนแต่ก็ไม่มีใครดูถูกดูแคลนพวกเขา แต่กลับรู้สึกสงสารและเห็นใจต่างหาก อันนี้อาจจะเป็นเพราะอิทธิพลของศาสนาพุทธก็ได้

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวชาวนาเองที่ส่งผลกระทบต่อความยากจน อันได้แก่ 1) ลักษณะทั่วไปของครอบครัว วิธีการเลี้ยงดูบุตร 2) ลักษณะความรู้สึกนึกคิดทางจิตวิทยาบางอย่าง ความเชื่อและค่านิยม 3) ทักษะความรู้ความสามารถ การปฏิบัติหน้าที่ประจำ และความเกี่ยวข้องกับโลกภายนอก องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย สามารถสังเคราะห์ได้ดังนี้

- 1) ผู้ยากจนมีบรรพบุรุษที่ยากจนและมีครอบครัวขนาดใหญ่กว่าผู้ที่ไม่ยากจน
- 2) ชาวนาที่ยากจนมีทักษะ ความรู้ ความสามารถน้อยกว่าชาวนาที่ไม่ยากจน
- 3) ค่านิยมของชาวนาที่ยากจนแตกต่างจากชาวนาที่ไม่ยากจน ตัวอย่างเช่น ชาวนาที่ยากจนทำนาเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดไปวัน ๆ แต่ชาวนาที่ไม่ยากจนทำนาอย่างขยันขันแข็งกว่า เพื่อจะได้ร่ำรวย ไม่ใช่เพื่อให้อยู่รอดอย่างเดียว

4) ชาวนาที่ยากจนเข้าเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาด้วย ความบริสุทธิ์ใจกว่าชาวนาที่ไม่ยากจน กล่าวคือไม่มีผลประโยชน์อะไรแอบแฝงอยู่เหมือนเช่นชาวนาที่ไม่ยากจนบางคน

5) ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวบุคคลเองก็เกี่ยวข้องกับความยากจนเช่นกัน ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่ มักจะให้ความสนใจแต่ปัจจัยที่อยู่ภายนอกตัวบุคคล

สรุป

กล่าวโดยภาพรวมชาวนาไทยที่ยากจนก็มี ที่ไม่ยากจนก็มี ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยจะช่วยเหลือ อย่างไรก็ตามถ้าชาวนาที่ยากจนไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองด้วย ก็ยากที่จะทำให้ชาวนาที่ยากจนหลุดพ้นจากความยากจนไปได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชาวนาที่ยากจนไม่ควรจะมีบุตรมากเกินไป ควรจะอบรมบ่มเพาะให้ลูก ๆ ขยันขันแข็งในการทำมาหากิน ควรจะมีค่านิยมที่เอื้อต่อความไม่ยากจน เช่น ไม่ควรจะมีเรื่องเกี่ยวข้องในอบายมุขต่าง ๆ ควรจะเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกบ้าง เพื่อจะได้ปรับปรุงตนให้ดีขึ้น หรือให้ทันกับโลกสมัยใหม่ ควรจะหาทางเพิ่มทักษะใหม่ ๆ ที่สามารถประกอบอาชีพเสริมในช่วงที่ว่างเว้นจากการทำนาได้ เหล่านี้เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากขนาดของครอบครัวมีความเกี่ยวข้องกับสภาพความยากจนของชาวนา โครงการวางแผนครอบครัวของรัฐควรมุ่งเน้นพิเศษในการส่งเสริมให้ชาวนาที่ยากจนได้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนครอบครัว และได้มีการวางแผนครอบครัวอย่างแท้จริง กลุ่มชาวนาที่ยากจนควรจะถูกจัดให้เป็นกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ที่โครงการวางแผนครอบครัวจะต้องให้ความสำคัญก่อนกลุ่มอื่น ๆ

2. เนื่องจากชาวนาที่ยากจนทั้งหมดมีบรรพบุรุษที่ยากจน ทำให้เสียเปรียบในหลาย ๆ อย่าง และทำให้ยากลำบากที่จะให้หลุดพ้นจากวงจรของความยากจนไปได้ จึงจำเป็นต้องมีที่รัฐจะต้องให้สวัสดิการในทุกรูปแบบเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐควรจะช่วยให้เข้าถึงสถาบันการเงินของรัฐ เพื่อกู้เงินไปเปลี่ยนหนี้สินและลงทุนต่าง ๆ ทางด้านการเกษตร

3. ในการให้บริการต่าง ๆ แก่ชาวนาที่ยากจนควรจะทำให้มีประสิทธิภาพที่สุด กล่าวคือ ควรจะคำนึงถึงคุณภาพ ลักษณะ และการเข้าถึงชาวนาที่ยากจนจริง ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จะต้องพิจารณาว่าบริการต่าง ๆ ที่รัฐ หรือหน่วยงานของเอกชนให้ไปนั้น ตรงกับความต้องการของชาวนาที่ยากจนหรือไม่ จะช่วยบรรเทาสภาพความยากจนได้หรือไม่ และบริการต่าง ๆ (รวมทั้งข้าวของ) ที่ให้ไปนั้นไปถึงมือชาวนาที่ยากจนจริง ๆ หรือไม่ นอกจากนั้นหน่วยงานที่ให้บริการจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ปัจจุบันและประโยชน์ในวันหน้าด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ในวันหน้านั้นควรจะเป็นไปในรูปที่ช่วยให้ชาวนามีทัศนคติที่ดีขึ้น มีความเชื่อมั่นสูงขึ้น และสามารถที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเองหรือช่วยตนเองได้ในท้ายที่สุด

4. เนื่องจากชาวนาที่ยากจนมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพค่อนข้างจำกัด ทำให้ไม่สามารถจะประกอบอาชีพที่หลากหลายได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐควรจะเข้าไปให้ความรู้และสร้างทักษะในการประกอบอาชีพนอกเหนือจากการทำนา โดยคำนึงถึงสภาพของท้องถิ่นด้วย ความรู้และทักษะด้านอาชีพที่ว่านี้ควรมีลักษณะเป็นอาชีพเสริมการทำนา เพื่อให้ชาวนาได้ประกอบอาชีพในเชิงเศรษฐกิจตลอดปี และถ้าเป็นไปได้ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรจะสร้างสิ่งรองรับด้วยเพื่อให้ความรู้และทักษะที่ให้ไปนั้นได้ถูกนำไปใช้จริง ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะทำการศึกษาเปรียบเทียบความยากจนของผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองกับผู้ที่ยอาศัยในชนบทว่ามีสาเหตุแตกต่างกันอย่างไร
2. ควรศึกษาชาวนาที่ยากจนในภาคอื่น ๆ บ้าง เช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ เป็นต้น แทนที่จะศึกษาเฉพาะภาคเหนือเพียงภาคเดียว
3. ควรจะศึกษาแนวทางที่รัฐบาลสามารถจะช่วยเหลือชาวนาที่ยากจนในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยด้วย

เอกสารอ้างอิง

- Creswell, J. W. (2009). *Research Design*. California: Sage Publications.
- Gans, H. J. (1986). The Uses of Poverty: The Poor Pay All. *Social Policy*, 2(2), 20–24.
- Hanphichai, S. (2021). Guidelines to Eliminate Thai Farmers' Poverty in Chaiyaphum Province. *Nimit Mai Review*, 4(1), 38–44.
- Lewis, O. (1990). *The Culture of Poverty*. In William Fliegeleman (Ed.). *Sociology Full Cycle*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Miller, W. (1989). Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Development. *Journal of Social Issues*, 14(3), 5–19.
- Office of Agricultural Economics. (2006). *Poverty Condition in Agricultural Household*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- Phantaeeaya, S. (2009). Public Policies for Reducing Inequality in Thailand: Microfinance. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 17(1), 58–74.
- Saranjit, T. (2015). Problem of Poverty in Thailand. *EAU Heritage Journal Social Science and Humanity*, 5(2), 12–21.
- Songsittikul, C. (2021). Poverty Management of Famers: A Case Study of Muang District Suphanburi Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 8(7), 417–431.
- Van Maanen, J. (1983). *Qualitative Methodology*. California: Sage Publications.